

УДК 342.228 (477)

М. Л. Шумка
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії та політології
Тернопільського національного економічного університету

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА СИМВОЛІКА ЯК РЕПРЕЗЕНТАНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Наша держава обрала своїм курсом європейський вибір та інтеграцію у світове співтовариство. Для вирішення цього завдання необхідно переглянути тисячолітній досвід вітчизняної історії, національні традиції, ментальність і звичні стереотипи. З кожним роком існування нашої держави зростає інтерес до вивчення національної культури як незмінної основи соціокультурного буття українця. Адже новаторство можна виявляти тільки тоді, коли не втрачена національна самобутність. Звернення до глибинних джерел національної культури є одним із засобів збереження культурної самоідентифікації.

Національні символи для українського етносу стали тим оберегом, завдяки якому наш народ вистояв і зберіг свою ідентичність в умовах перманентної його асиміляції.

У період глобалізації постає загроза втрати національної самобутності, тому питання відродження джерел національної культури є особливо актуальним саме сьогодні. Відомі українські філософи, політологи, історики та культурологи постійно нагадують про те, що лише національна культура збагачує народ загальнолюдськими цінностями, залучає людину до творчої діяльності, виховує високодуховну особистість. Виходження в глобалізаційні процеси вимагає від нас уміння в надскладних ситуаціях зберегти свої національні святині, відстояти своє власне «Я».

Усвідомлення власної належності до певної нації – це визнання національної символіки, мови, духовних і матеріальних цінностей як основних життєвих пріоритетів. Висвітленню питання національної ідентичності присвятили свої праці В. Арбеніна, Я. Грицак, К. Іващенко, М. Пірен, В. Сергійчук, В. Середа, О. Стегній, Н. Черниш. Не применшуючи значимості досліджень вищезгаданих та інших науковців, зазначимо, що питання національної ідентичності й чинників державотворення потребує нового прочитання в постмодерному періоді.

Метою статті є аналіз сутності національної символіки як репрезентанта національної ідентичності і її значимості в процесі державотворення.

Єдність і багатоманітність людської культури, її цілісне смислорозуміння людина може передати в символі. Поняття «символ» у перекладі з давньогрецької означає «знак», «прикмета», «ознака», «з'єднувати», «зв'язувати» [1]. Символи в широкому розумінні – це образи, наділені певною значущістю. Символ виникає як результат пізнання людиною навколишнього світу, він тісно пов'язаний зі світоглядом і життєвою практикою.

Символ є універсальним і глибинним ядром людської культури, найконцентрованішою формою вираження культурних смислів і цінностей, образним утіленням ідей та ідеалів, якими живе людина і якими зумовлюється розвиток і функціонування культури. Охоплюючи всі культурні феномени, символ подає універсальну форму вираження людського буття.

Етноментальні особливості народу, його світобачення, ціннісні орієнтири, історична пам'ять акумулюються в символах. Кожна культура має свою систему символів, які постають як явище, пов'язане з мисленням і свідомістю, фольклором і мовою, і залежать від культурно-історичної духовності народу та зумовлені його ментальністю. Символи є найважливішими механізмами пам'яті культури, вони переносять тексти, сюжетні схеми й інші семіотичні утворення з одного пласту культури до іншого. Стійкі конструкції символів виконують функцію механізмів єдності, вони не дають культурі розшаруватися на ізольовані хронологічні пласти. У символах закарбована історія людства й народів світу. Вони є скарбом нації. Символи минулого повинні

допомагати не розгубитися в нинішньому урбанізованому та уніфікованому суспільстві.

Дослідження національної символіки проводили Н. Арутюнова, С. Білоконь, К. Гломозда, А. Гречило, М. Дмитренко, С. Єрмоленко, В. Кононенко, Т. Космеда, Л. Лозко, Л. Мельник, Л. Пустовіт, Л. Савченко, В. Сергійчук, В. Сиротіна, В. Ткаченко, Б. Якимович, Д. Яневський, М. Філон та інші.

Національні символи демонструють не тільки зміст національної психіки, риси характеру нації, а й настанови й очікування народу. З часом такі символи можуть стати естетичними цінностями або політичними інструментами, але під час формування національного образу незалежної України вони відображають архетипні уявлення в соціально-культурних утвореннях, картину будови світу й порядок дій, який спрямований на збереження сталих відносин між елементами світобудови. Добре розроблена національна символіка є характерною особливістю високорозвиненої нації.

Українська національна символіка відновилося та всебічно розвивається з утвердженням незалежності держави. За тривалий період більшовицької влади зі свідомості українців витіснялася пам'ять про національні святині – герб, прапор, гімн. Хоча в Конституції України в статті 20 закріплено національні символи – тризуб, синьо-жовтий прапор, текст і мелодію гімну, проте не всі громадяни України їх шанують, а з приводу їхньої історії виникнення, сутності і змістового навантаження ще й досі точаться дискусії.

За версіями багатьох дослідників найдавнішим символом нашого народу вважається тризуб. Зображення тризуба зустрічається в різних пам'ятках культури ще в I ст. н. е. Існує приблизно 30 теорій походження та значення тризуба. Так, на Поділлі знайдені наскельні рельєфи з тризубом, які зроблені в IV–III тис. до н. е.; в Ольвії – тризуби першого тисячоліття до н. е.; на монетах Босфорського царства карбувалися тризуби з V ст. до н. е. і були узагальнені царськими скифами, які вважали себе нащадками атлантів. Тризубом був увінчаний шолом Урартського царя в VII ст. до н. е. Відомо також, що сармати використовували тамги-тризуби. Тамги збереглися й досі в кримських татар. Знак, подібний до тризуба, мають також литовці.

За Княжої доби тризуб почав набувати сучасної графічної форми. Головною ідеєю тризуба є число три, мається на увазі поєднання трьох основ буття, троїстість життєвого простору, зв'язок трьох сфер: світів Прави, Яви і Нави. Володимир Шаан дає таке значення трьох ідей Тризуба: «1. Батько – Бог. 2. Мати – Добро. 3. Син – Правда» [2].

Найчастіше тризуб символізував поділ Всесвіту на небесне, земне й потойбічне; єдність Божественного, Батьківського та Материнського начал; трьох природних стихій – повітря, води, землі; був знаком влади, оберегом роду. Триєдність, уважає В. Мицик, є найголовнішою світотворчою й духовною величиною, вона була визначальною в побуті та ритуалах трипільців-оріїв для єднання зі співмірністю світу, тобто Троїстістю: «Образом триєдності є зображення трьох колосків у мальованому орнаменті Трипілья. ... Цими Триєдиними колосками на все небо, згідно з переказами, і були нагодовані люди. Таким монументальним зображенням вони підтверджують зміст своєї назви: коло – небесна сила, а сік – живильність землі. Образ Дерева життя, у якому б вигляді він не був, завжди зображається триєдиною від Трипілья до сьогодні» [3, с. 37].

За часів Київської Русі тризуб став великокняжим знаком. Його зображення знаходили на печатках, монетах, настінних розписах, зброї, прикрасах, посуді. Перша літопис-

на згадка про тризуб як великокнязівський знак стосується Х ст. Його зображення відоме з печатки Святослава Ігоровича, де чітко вирізняється тризуб у вигляді букви «Шу» («Шукання»), тобто нагадування про закони природи з метою підвищення людської активності й відповідальності за свій розвиток [4]. Згодом цей знак карбується на срібних монетах великого князя київського Володимира Святославича, де з одного боку – портрет володаря, а з іншого – тризуб і напис: «Володимир на столі, а це його сребро». Є думка, що тризуб Володимира – це символ ідеї державної влади. За іншими версіями, символ влади над трьома світами – небесним, земним і підземним, або символ-ключ до розуміння алфавітів земної писемності.

Тризуб можна зустріти на цеглі Десятинної церкви, на плитах Успенської церкви у Володимирі-Волинському, його зображення знайдено також на варязькому мечі, на гербі французької королеви Анни. Загалом зображення тризуба було поширене на всіх землях Київської Русі, і лише в період феодального роздроблення цей знак поступово зникає з ужитку. На зміну йому приходять такі образи: на Київських землях – образ архистратига Михаїла, а на західноукраїнських – образ лева, що пнеться на скелю. Щодо Києва, то одним із старовинних гербів міста часів Польсько-литовського королівства вважався герб, на якому зображено лук зі стрілами [5].

Нового значення тризуб набув після проголошення Центральною Радою України в січні 1918 р. IV Універсалу, коли було визнано за необхідне використати знак князівської влади київських князів – тризуб – як герб УНР, що символізувало б спадкоємність державної традиції в українських землях.

Значення тризуба як символу особливе. Тризуб сприймався як талісман, як оберіг, як символ влади й могутності, волі й незалежності. Доля нашого народу найбільше переплетена з історією входження тризуба в духовну культуру людства. Тризуб є національним символом нашої культурної традиції зі значимим державницьким змістом. Із проголошенням незалежності України тризуб Володимира Великого утверджено малим Державним гербом. У статті 20. Конституції України проголошено: «Великий Державний Герб України встановлюється з урахуванням малого Державного Герба України та герба Війська Запорізького законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України. Головним елементом великого Державного Герба України є Знак Княжої Держави Володимира Великого (малий Державний Герб України)» [6]. Ескіз Великого герба розроблено, проте ще не затверджено. Навколо цього питання розгорілося багато суперечок. А. Гречило зауважує: «Великі герби, як правило, мають країни з монархічним устроєм і традиціями. В таких державах як Російська чи Австро-Угорська імперії з новими територіальними надбаннями змінювалися титулатура монарха й великий герб. На сьогодні немає потреби в утвердженні Великого герба, оскільки у структурах державної влади зазвичай використовуються прості герби. Один державний герб має та ж Польща чи Російська Федерація – країни з давніми монархічними традиціями. Вони у них досить прості – щит, одна фігура й максимум два кольори» [7]. Питання про малий і великий Державний герб України не може бути вирішене без обговорення у Верховній Раді, а може, і на всенародному референдумі. Це потребує зважених досліджень із аргументованими доказами за і проти.

За вагомістю й значимістю національних символів у процесі державотворення невичерпним джерелом емоційної активності та стимулу пізнавального процесу постає кольорова гама. У всіх сферах людської діяльності наявне кольорове поєднання. Сприйняття кольору залежить від рівня історичного, суспільного й культурного розвитку людини. Колір може послугувати життєдайною енергією, яка наповнює духовне та фізичне життя людини. Кольорове поєднання на українському державному прапорі виразно це підтверджує.

Кольорова гама державних символів нашого народу має давню історію походження. Особливо помітними барвами на державницьких атрибутах були жовта, блакитна, малинова й червона. Перші розвідки про кольорові прапори віднаходимо в XIII ст. На той час герб міста Львова мав жовто-блакитний колір, а пізніше ще й із зображенням золотого лева.

У козацькі часи військові прапори були жовто-блакитними та малиновими (червоними). Малиновий прапор із білим хрестом використовували ще за часів Дмитра Вишневецького, який спочатку був його родовим гербом. Козацькі прапори мали також різні варіанти поєднання жовтого і блакитного кольорів: на блакитному тлі жовті символи (або навпаки): хрести, півмісяці, зірки, фігура козака, зброя. Як віднаходимо в розвідці відомого дослідника історії Запорізького війська А. Скальковського, «... прапор останнього кошового отамана Петра Калнишевського був блакитний, прошитий золотими нитками, але лиштвосталася малиновою. У січовому війську з багатьох січових корогів, особливо тих, що належали Кошу і кошовому отаману, переважають малинові, з червоної китайки. Але значна кількість прапорів мала також жовту, синю або обидві барви» [8, с. 495].

Жовто-блакитний прапор було встановлено в червні 1848 р. на міській ратуші Львова. Прапор із жовтою смугою вгорі, а блакитною внизу був прапором західноукраїнського військово-політичного з'єднання Українських січових стрільців.

У 1911–1913 рр. на сторінках багатьох українських часописів зав'язалася наукова дискусія про українську національну символіку, а з 1917 р. на масових мітингах і демонстраціях майоріли жовто-блакитні знамена. Навіть у Петрограді маніфестація українців із приводу панахиди за Т. Шевченком проводилася з національними прапорами й запорозькими бунчуками. На прапорах були написи: «Хай живе вільна Україна!», а на грудях учасників маніфестації були прикріплені жовто-блакитні стрічки. Шевченківські дні проводилися під жовто-блакитними прапорами також у Відні, Празі, Кракові, Царському Селі, Омську, Томську, Москві.

Жовто-блакитний прапор було прийнято українським національним прапором і ухвалено Українською Центральною Радою в Києві 22 березня 1918 р. Ініціатором був М. Грушевський, який як історик добре знав традиції українців і їхні символи. Проте гетьман П. Скоропадський змінив розташування кольорів на прапорі на блакитно-жовтий, і таким він залишається й нині як знак визнання небесної блакиті над ланом пшеничного колосся та на підтвердження землеробської вдачі українців, їхнього пошанування землі-матері.

Розташування кольорів на державному прапорі є предметом дискусій і обговорень серед громадськості незалежної України. Думки з приводу блакитно-жовтої чи жовто-блакитної барви розділилися.

Блакитно-жовту барву на українському прапорі В. Шаєн пояснює так: синій колір – це символ творчої сили Космосу, а жовтий несе енергію Сонця, тепла, «переміни». Під переміною він має на увазі поклоніння нашого народу не золоту як дорогоцінному металу, а «колосу пшеничному». Отже, дослідник наголошує на високій духовності українців, які вміли виявити «Лицарську Непохитність». «Обі ці барви є нероздільні... Там, де немає гармонійного поєднання дії обох барв, там немає і розвитку нації. Обі ці барви разом у їх співдії означають Промінь Божественної Мудрости і Любові Проявленої в Житті» [9, с. 18].

Жовто-блакитну гаму на державному прапорі України відстоює професор В. Сергійчук: «Перший прапор УНР, – зазначає він, – жовто-блакитний. І це відповідало вимогам геральдики. І не тільки тому, що золотий тризуб і львівський лев накладалися на синє поле, а відтак цей колір мав бути зверху. При виборі кольорів спеціалісти враховували те, що, згідно із законами геральдики, барви герба (золотого тризуба) розміщувалися у верхній (жовтій), а барви щитового поля в нижній (блакитній) смугах. Але вже до цього само

по собі склалося, що, створюючи різні емблеми як державного, так і масового вжитку, їх автори постійно зображували тризуб золотим у блакитному полі» [10, с.83].

Блакитно-жовті й жовто-блакитні барви в усьому світі символізують дві першооснови буття: дух і матерія, добро і зло, позитивне й негативне, вогонь і вода, чоловік і жінка, батько й мати. Тому, напевно, не байдужим було для китайської художниці Мао Мао розміщення барв на державному прапорі України. На думку китаянки, синьо-жовтий прапор треба замінити на жовто-синій, оскільки синє зверху, а жовте знизу веде до занепаду країни. Таке поєднання кольорів, згідно з китайською традицією, формує найгіршу комбінацію, яка розшифровується саме так: «Будьте пильними й передбачливими. Не беріться за жодну важливу справу, бо вона швидше не збудеться, ніж збудеться. Ваше оточення не розуміє вас, ви без будь-яких підстав сваритеся зі своїми друзями». А коли жовте стане над синім, то буде означати гекаграму «Тай»: «Розквіт. Мале відходить. Велике приходить. Щастя. Розвиток».

Цю саму думку відстоює також керівник медичного центру «Живого Слова» О. Філатович. Так, в авторській передачі В. Опанащука «Від пращурів до нащадків» від 07 березня 2014 р. О. Філатович зазначив, що державний прапор має бути жовто-блакитним, тому що сонячно-жовтий – це символ Сонця (Вогонь Творення), блакитний – це символ Води (Джерело Життя). За такого розташування Сонце творить Життя. Саме такий прапор має бути, на думку О. Філатовича, основою державотворення, лише за такої умови ми зможемо побудувати високодуховну та багату державу [11].

Останнім часом з екранів телебачення й на радіомовленні, а особливо в соціальних мережах можна почути різні думки про зміну розташування кольорів на Державному прапорі України. Це питання набуло потужного розголосу під час Євромайдану й Революції гідності. На нашу думку, дотримуючись мови геральдики, жовтий колір є головним, тому він має зображатися вгорі, а синій є допоміжним, тому має міститися внизу. У сакральному мистецтві жовтий колір позначає активне, творче, вогняне, божественне начало, а блакитний колір – пасивне, консервативне начало, яке потребує одухотворення. Якщо на прапорі української держави вгорі буде колір божественного начала, то це буде домінуючим у творенні держави й у житті українського народу. Зміна кольорової гами на державному прапорі не є подією раптовою та спонтанною, вона залежить від суттєвого світоглядного перетворення українців і потребує тривалого, виваженого обговорення.

Незважаючи на різні думки щодо розташування кольорів на нашому прапорі, усі українці виявляють глибоку повагу й пошанування державного символу. Так, за результатами соціологічних досліджень, якщо у 2011 р. державним прапором пишалися 26% громадян, то у 2012 р. – 38%, а в 2015 р. – 95%. Із неповагою до прапора ставляться лише 1% громадян, а 1% – бажають змінити прапор [12].

Із 2004 р. вся українська спільнота відзначає День Державного Прапора України (Указ «Про День Державного Прапора України» від 23 серпня 2004 р. № 987/2004). Упровадження святкування Дня Державного Прапора одержало вагому підтримку в українському суспільстві. Урочисті заходи розпочинаються із підняття Державного Прапора України, у всіх містах проходять своєрідні акції, флеш-моби, під час яких на центральних площах малюють прапорове полотнище, дарують перехожим прапорці, випускають у небо повітряні кульки із синьо-жовтою барвою. Відзначення цього свята в Україні має на меті пошанування історії українського державотворення, державної символіки незалежної України, виховання поваги в громадян до державних символів країни.

В історії кожного народу є постаті, із якими пов'язані доленосні події. Їхні імена набувають символічного значення й для наступних поколінь слугують взірцями. Таким вагомим символом українського націоналістичного руху ХХ ст. є Степан Бандера. З його іменем асоціюється національно-визвольна боротьба українського народу. Оксана

Забужко зауважує, що ім'я С. Бандери означає латиною в староукраїнській мові «прапор» [13]. Степан Бандера є для українського народу постаттю гігантського масштабу. С. Бандера є теоретиком, організатором і символом героїчної та безкомпромісної боротьби українців за власну державність і свободу народів у 30–50 рр. ХХ ст. Він постає прикладом високої ідейності й жертвової боротьби за національне визволення України. Поряд з іменем Степана Бандери українці ставлять ім'я Тараса Шевченка, який для українського народу є сумлінням і бунтівним розумом. Його «Кобзар» сприймають як прапор української нації. Сьогодні зі словами Т. Шевченка йдуть на Майдан, на супротив владі, його називають революціонером сучасності, з ним пов'язують історію про переслідуваних за правду. Тарас Шевченко є ідеологічним символом нашого народу.

Події відстоювання та утвердження державної незалежності України ознаменовані в історії нашого народу як окремими видатними постатями, так і численними відданими героями-патріотами. На початку ХХ ст. українці здійснили спробу створити власну демократичну державу, проте напштовхнулися на значні перепони. Одним із найтрагічніших символів національного поступу українців до власної державності є Крути. Молоде українське покоління, рятуючи честь своєї Вітчизни й відстоюючи право мати свою державу, віддало своє життя за новопроголошену Українську державу. Їхня жертвна смерть розцінюється сьогодні багатьма українцями як приклад початку творення нового типу українця. Крути змінили світогляд української нації, вони є символом жертвовності за національну незалежну державу. Вчинок героїв Крут повторили у ХХІ ст. українські воїни, які відстоюють цілісність держави на Сході України. Якщо молодих хлопців-крутянців студент Пенсильванського університету у своєму дослідженні назвав «лицарями абсурду», то сьогодні українських патріотів називають першими українськими «кіборгами». Юнаки, які загинули під Крутами, залишилися в пам'яті народу як непереборні духом. Події минулого є глибоко символічними для сьогодення та слугують взірцем незламності національного духу українського народу.

Отже, як свідчить історія, саме в кризові часи народ прагне до глибокого переосмислення своїх досягнень, щоб іти в майбуття правильно вибраним шляхом. Славні історичні події та герої нашої України підказують усім свідомим українцям, який зробити вибір, щоб знову не згубити здобуту дорогою ціною незалежність. Основним лейтмотивом у процесі творення національної суверенної держави є утвердження сили духу, життєдайної енергії, волелюбності й справедливості. Слова возвеличення духа, душі, волі, свободи, братерства, козацького роду звучать у величому державному гімні України як найшанованішому національному символі.

Слово «гімн» походить із давньогрецької мови «зітка-на», похвальна пісня. У слов'янській мові відоме слово – «славень» від слова «славити». Наш народ прославляє свою землю, свою націю, свій рід, свій звияжний дух, своє вікове прагнення бути вільним. Тому у величній пісні всього народу мали б переважати саме такі поняття. Пісня може стати славним тільки тоді, коли весь народ відчує в ній глибокий патріотичний зміст, прагнення до утвердження національної ідеї.

На роль національного гімну, як відомо з історії, претендували твори, які були написані в різні часи та різними авторами, а саме: «Дай же, Боже, добрий час» Ю. Добриловського, «Я русин бил, есть і буду» О. Духновича, «Мир вам, браття!» І. Гушавлевича, «Заповіт» Т. Шевченка, «Не пора» та «Вічний революціонер» І. Франка. Проте найбільше вполювався українцям той текст, який відображав їхні тогочасні прагнення. Справжньою піснею уславлення, а пізніше державним гімном став вірш П. Чубинського «Ще не вмерла України». Музику до нього написав дещо пізніше О. М. Вербицький.

Історія створення українського гімну бере початок з осені 1862 р., коли на одній із вечірок у Павла Чубинського

сербські студенти, які навчалися в Київському університеті, заспівали патріотичну пісню свого народу «Серце б'ється і кров летить за свою свободу». П. Чубинському пісня дуже сподобалася, і він написав текст «Ще не вмерла Україна». Є й інша версія, за якою автор на одній із зустрічей у розмові про похорон Тараса Шевченка почув історію про панакхиду за вбитим під час маніфестації у Варшаві поляком. На маніфестації виконували власне польський гімн. П. Чубинський висловив ідею про український гімн. У той самий вечір він і запропонував свій текст. Його озвучили, і пісня дуже швидко стала популярною, її текст поширився серед народу. 20 жовтня того самого року шеф жандармів князь Долгоруков дав розпорядження вислати П. Чубинського «за шкідливий вплив на розум простолюду» («за вредное влияние на умы простолюдинов») на проживання в Архангельську губернію [14].

Музику на слова П. Чубинського написав о. М. Вербицький, після того як прочитав у львівському журналі «Мета» 1863 р. (№ 4) поряд із творами Т. Шевченка вірш «Ще не вмерла Україна», під якими помилково стояло ім'я Шевченка. М. Вербицький загорівся бажанням покласти на музику всі опубліковані в журналі твори Кобзаря. Мелодія до вірша «Ще не вмерла Україна» – майбутнього гімну – дуже сподобалася українцям і була підхоплена народом.

Щоправда, не всі повірили в автентичність тексту гімну. Серед громадськості ширилася думка про перекладений і перероблений українською мовою польський гімн, оскільки гімн Польщі дуже близький за змістом. Підставою подібності гімнів може бути тогочасний стан як поляків, так і українців. Упевненість у перемогі над ворогом і відродження своєї держави висловлювали в той період також серби, чехи, словаки, хорвати, болгари. Польський гімн «Марш Домбровського», який був написаний ще в 1797 р., відповідав сподіванням багатьох поневолених народів. Наприклад, словаки написали гімн «Гей, слов'яни», болгари – «Шумить Маріца», а українці – «Ще не вмерла Україна». Кожен народ, який терпів від поневолення, у якого забирали його культурну традицію, прагнув стисло, за допомогою живого слова висловити свої віковічні прагнення. В умовах бездержавності й несправедливості слова: «Ходім – настав славетний час!» (гімн Франції); «Підем в прірву двою, до радісних днів» (гімн Ірландії); «Що нам чужа сила взяла, шаблею відберем» (гімн Польщі); «Прокинься, румуне, від смертельного сну» (гімн Румунії) та інші звучать як такі, що відображають реальність, є актуальними та болючими. Із плином історії в кожного народу було відстоєне своє прагнення, зміни сталися на краще, проте тексти гімнів були ті самі. Слова, які є близькими, синонімічними за змістом до слів інших хвалебних і закличних пісень, не викликають сьогодні спротиву й сумніву. У часи протистояння, зокрема в період Помаранчевої революції та Революції гідності, наш народ знову пригадав ті події протесту, боротьби за свою волю, і тому знову так звитяжно пролунав український славець на майданах і вулицях сіл і міст держави. Під час Революції гідності виконували Гімн не тільки на офіційних зустрічах, його співали повсюдно, його підхопили не тільки українці, а й ті, які не знали української мови, не знали нашої минушини, проте відчули в голосі кожного свободолюбного українця сердечні почуття та вболівання за свою країну. Гімн України став могутнім символічним осередком, яке притягувало представників різних націй і народностей, яке було доказом того, що такі національно свідомі, духовно багаті люди здатні стати володарями своєї долі. Гімн України є виразником ідентичності й консолідації нації.

Президент України Петро Порошенко видав Указ про відзначення 200-річчя від дня народження Михайла Вербицького та 150-ї річниці першого публічного виконання національного гімну «Ще не вмерла України і слава, і воля», яке відбулося 10 березня 1865 р. Коли виконується Гімн держави, серце кожного її громадянина має наповнюватися почуттям гордості за свій край, народ, усвідомленням своєї ролі у творенні майбутнього держави.

Опитування, які проводилися серед громадян України у 2012 р., свідчать про те, що гімн української держави ви-

кликає гордість у 30% громадян, тоді як у 2011 р. – 23%, а в 2015 р. – 86,8%. Позитивно до українського гімну ставляться 53% опитуваних, а негативно – 6%. Бажання змінити текст гімну висловили 7% респондентів [15]. Серед громадськості сьогодні шириться думка про те, що в гімні звучать ноти песимізму, смутку, заклику до смерті. Слова такого гімну не програмує щасливу долю народу, а знову штовхають у прірву зневаги та розбрату. На сторінках соцмереж ведеться обговорення щодо створення нового гімну України – оптимістичного, життєствердного, який би підтримував дух народу. Версій нового гімну є багато. Насамперед висувається пропозиція замінити слова, які несуть негативну енергетику, оскільки гімн держави повинен розкривати програму творення як сьогодення, так і майбутнього [16].

Гімн держави є її святиною. Текст Гімну як величного державного символу відображає ті найголовніші цінності нації, які кожен за будь-яких умов готовий відстоювати. Це переконливо підтвердили українці, які піднялися на заклик Майдану відстоювати ідею незалежності. Зміна Державного гімну, як і зміна кольорів на прапорі, наразі є відкритим питанням, яке потребує всебічного обговорення як у наукових колах, так і серед громадськості.

Отже, на основі дослідження можна виокремити такі тенденції в подальшому розкритті поставленої проблеми: національні символи держави, що мають глибоку історію, можуть бути основними чинниками державотворення. Народ убачає в національній символіці риси українського характеру, самобутності і код нації. Визнавши тризуб як оберіг нашого роду, знак державної влади, пропонують перенести його на тло державного прапора. Питання створення нового жовто-блакитного прапора України із золотим тризубом посередині полотнища є предметом для подальших розвідок. Темою для обговорення в широких наукових колах є питання зміни тексту Славня України. Відкритим є питання наявності ідеї песимізму в тексті гімну, що навіть у народі страх перед смертю, боязнь тривалої боротьби, пролиття крові за національну ідею. Натомість запропоновано гімн із оптимістичним змістом, із уславленням щасливого та радісного життя в нашому краї. Державні національні символи здобули нині належну підтримку й повагу серед усіх національностей України, що вказує на формування зрілого громадянського суспільства.

Література

1. Вейсман А.Д. Греческо-русский словарь / А.Д. Вейсман. – 5-е изд., репринт. – СПб., 1899. – 1370 с.
2. Креслав В. Походження українського Тризуба / В. Креслав [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://politiko.ua/blogpost110671>.
3. Мицик В. Образ світу: [витоки української національної символіки] / В. Мицик // Українська культура. – 1994. – № 11–12. – С. 36–38.
4. Братко О.А. Уявлення про світобудову та їх відображення в українській національній символіці (нова наукова гіпотеза) / О.А. Братко. – К.: Вид-во Інституту історії АН УРСР, 1990. – 28 с.
5. Сергійчук В.І. Доля української національної символіки / В.І. Сергійчук. – К., 1990. – 48 с.
6. Конституція України. Стаття 20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Гречило А. Становлення українських національно-державних символів у 1917–1920 роках / А. Гречило // Записки наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 2006. – Т. ССЛІ. – С. 114–142; Гречило А. Українська територіальна геральдика: [монографія] / А. Гречило. – Львів: Б.В., 2010. – 280 с. – С. 102. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/.../130820_coat_of_arms_ukraine_vc.
8. Скальковський А.О. Історія Нової Січі, або останнього Коша Запорозького / А.О. Скальковський. – Дніпропетровськ: Січ, 2003. – 678 с. – С. 495.
9. Шаян В. Українська символіка / В. Шаян. – Гамільтон: Українське відродження, 1990. – 35 с. – С. 18.
10. Сергійчук В. Національна символіка України / В. Сергійчук. – К., 1992. – 109 с. – С. 83.

11. Опанащук В. Від пращурів до нащадків / В. Опанащук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://filatovich-livingword.com.ua/#sthash.ZBphla2H.dpuf>.

12. Українці головним атрибутом незалежності вважають «мову» // Українська правда. – 2012. – 23 серпня. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.pravda.com.ua; 95% українців пишуться прапором України // Сайт: INSIDER. Правдиві новини України та Світу \[Електронний ресурс\]. – Режим доступу : http://www.theinsider.ua/politics/55d59883ce188/](http://www.pravda.com.ua; 95% українців пишуться прапором України // Сайт: INSIDER. Правдиві новини України та Світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.theinsider.ua/politics/55d59883ce188/).

13. Бандера – прапор, герой чи незаслужено прославлений? // Сайт: BBC UKRAINIAN. Сом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bbc.com/ukrainian/indepth/story/2009/01/090103_bandera_interactive_kk.shtml.

14. Мельничук І. Павло Чубинський як географ-краєзнавець / І. Мельничук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : geoknigi.com/book_view.php?id=447.

15. Українці головним атрибутом незалежності вважають «мову» // Українська правда. – 2012. – 23 серпня. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.pravda.com.ua; 95% українців пишуться прапором України \[Електронний ресурс\]. – Режим доступу : http://www.theinsider.ua/politics/55d59883ce188/](http://www.pravda.com.ua; 95% українців пишуться прапором України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.theinsider.ua/politics/55d59883ce188/).

16. Хлівний А. Як українці гімн писали / А. Хлівний [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vu.mil.gov.ua/index.php?part=article&id=1427>.

Анотація

Шумка М. Л. Українська національна символіка як репрезентант національної ідентичності. – Стаття.

У статті проаналізовано поняття «символ», розкривається зміст і значимість української національної символіки як чинника національної ідентичності у творенні української незалежної держави. Автор зауважує, що етноментальні особливості народу, його світобачення, ціннісні орієнтири, історична пам'ять акумулюються в символах. У дослідженні відмічено, що Тризуб є національним символом нашої культурної традиції зі значимим державницьким змістом. Наголошується на значимості тексту Гімну як величного державного символу, який відображає ті найголовніші цінності нації, які кожен за будь-яких умов готовий відстоювати. Це переконливо підтвердили українці, які піднялися на заклик Майдану відстоювати ідею незалежності. В історії кожного народу є постаті, з якими пов'язані доленосні події. Для українців – це Тарас Шевченко, Степан Бандера, герої Крут, Майдану. Вони змінили світогляд української нації та постали символами жертвості за національну незалежну державу.

Ключові слова: символ, національна ідентичність, тризуб, прапор, гімн.

Аннотация

Шумка М. Л. Украинская национальная символика как репрезентант национальной идентичности. – Статья.

В статье проводится анализ понятия «символ», раскрывается содержание и значимость украинской национальной символики как фактора национальной идентичности в создании украинского независимого государства. Автор отмечает, что этноментальная особенность народа, его мировоззрение, ценностные ориентиры, историческая память аккумулируются в символах. В исследовании отмечено, что Тризуб является национальным символом нашей культурной традиции со значимым государственным содержанием. Отмечается значимость текста Гимна как величественного государственного символа, который отражает те главные ценности нации, которые каждый при любых условиях готов отстаивать. Это убедительно подтвердили украинцы, которые поднялись на призыв Майдана отстоять идею независимости. В истории каждого народа есть личности, с которыми связаны судьбоносные события. Для украинцев – это Тарас Шевченко, Степан Бандера, герои Крут, Майдана. Они изменили мировоззрение украинской нации и явились символами жертвенности за национальное независимое государство.

Ключевые слова: символ, национальная идентичность, тризуб, флаг, гимн.

Summary

Shumka M. L. Ukrainian national symbolism as a representant of national identity. – Article.

The concept of “symbol” and revealing of the meaning and significance of the Ukrainian national symbols of national identity as a factor in the creation of an independent Ukrainian state is analysed in the article. The author observes that etnomentaln features of nation, their world view, values, historical memory are accumulated in symbols. It is noted that Trident is a national symbol of our cultural traditions with statehood meaningful content. The author also stresses the importance of the text of the anthem as a grand public symbol that reflects the nation's most important values that everyone in all circumstances ready to defend. This clearly confirmed the Ukrainian, who rised to the challenge to defend the idea of Independence. In the history of every nation there are figures which are associated with crucial event. For Ukrainians this is – Taras Shevchenko, Stepan Bandera, Krut's heroes, Maidan. They changed the outlook of the Ukrainian nation and facing the symbols of sacrifice for the national independent country.

Key words: symbol, national identity, trident, flag, anthem.